

TEK PARTİ DÖNEMİNDE SİYASET-GENÇLİK İLİŞKİLERİNE BİR ÖRNEK: GENÇLİK TEŞKİLATI TASARILARI

Dr. H. Aliyar Demirci

Adnan Menderes Üniversitesi
Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Özet

Bu makale, tek parti döneminde Türkiye'de kurulması tasarlanan resmi bir gençlik teşkilatı üzerinedir. Bu teşkilat, ülke gençliğini partinin hedefleri doğrultusunda seferber edecektir. Makalede ilk olarak ulus-devlet- gençlik ilişkisi ele alınmış, bu ilişkinin okul eğitimi yanında gençlik teşkilatı kurmak biçiminde olduğu açıklanmış ve bunun örnekleri verilmiştir; ardından tek parti döneminde Türkiye'de gençlik teşkilatı tasarıları ele alınmıştır. Burada da önce bu konudaki düşünceler sergilenmekte ve daha sonra da uygulamanın ne yönde olduğu açıklanmıştır. Ülkedeki bütün gençleri içine alan, kuşatıcı ve kapsayıcı yönü belirgin olduğu görülen bu kurumu kurmaya dönük girişimler, yapılan bütün yayınlara ve çalışmalara rağmen sonuçsuz kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, tek-parti, eğitim, ulus devlet, totaliter.

An Example to the Politics-Youth Relationships during the Single Party Era: Youth Organization Projects

Abstract

This article examines official "youth organisation" projects during the single-party (CHP) era in Turkey. The object of the youth organisation projects was to mobilize youth in order to realize the aims of the single-party. However, the attempts failed despite the publications and works in favour. Nation-state-youth relationship is firstly explained in the form of formal education as well as establishing youth organizations and then several examples are stated. This is followed by the discussions on youth organization projects during the single party era. This is done by analysing how the idea of establishing a youth organisation emerged and the various views on this subject and the attempts to establish them.

Key Words: Youth, single-party, education, nation-state, totalitarian.

Tek Parti Döneminde Siyaset-Gençlik İlişkilerine Bir Örnek: Gençlik Teşkilatı Tasarıları

I- Ulus-Devlet ve Gençlik

Gençlik, toplumların “her zaman yapılaşabilme gücüne sahip olup ancak her zaman yapılaşmış bir halde bulunmayan” bir kesimidir (CANGIZBAY, 1985: 109).” Moderniteye geçişle birlikte Avrupa’da gençliğin sosyolojik anlamda yapılaştığı dönemler olmuştur. Bu dönemlerde gençlik kimliğinin belirgin şekilde doğduğu, gençliğin etkili bir özne olarak var olduğu görülmüştür. Bu süreçten bağımsız olarak “genç” kelimesi bizzat kendi içinde taşıdığı anlamla siyasal bir içerik de kazanmıştır. On dokuzuncu yüzyılın ortalarına doğru önce Avrupa’da, sonra sömürgelerinde “genç” ve “gençlik” “dinamizmi, ilerlemeyi, fedakâr bir idealizmi ve devrimci iradeyi simgelemiştir” (ANDERSON, 1995: 135). Sözü edilen gelişme, imparatorluktan millî devlete geçiş sürecinde var olan siyasal yapıların yıkılması, nitelik değiştirmesi, yeniden tanımlanması süreci içinde yaşanmıştır. Genç İtalya, Genç Almanya, Genç Fransa, Genç İrlanda tamlamalarındaki “genç” sıfatı, yani insan hayatının fiziken en dinamik devresini anlatan bir kelime, milliyetçi bir zeminde siyasal bir içerik de ifade etmeye başlamıştır. Örneğin Mazzini tarafından kurulan Genç İtalya örgütü (1831), İtalya’nın cumhuriyet yönetimi altında birleşmesini amaçlıyordu (AKŞİN, 1987: 19). Yetişkinlikle çocukluk arası dönemi anlatan bu kelime, siyasal alana bu yeni içerikle siyasal yenileşmenin/enerjinin ifadesi olarak taşındı. Anderson’un tespitiyle “genç” kavramı bu yenilikçi düşüncelere yakınlık duyan orta yaşlıları da fiiliyatta içine aldığından Avrupa’da bu açıdan “gencin” tanımlanabilir sosyolojik hatları yoktu (ANDERSON, 1995: 135).

Birinci Napolyon’dan Üçüncü Napolyon’a Avrupa’da milliyetçilik yayıldı, yaygınlaştı (1800-1870). 19. yüzyıl Avrupa siyasal haritasında dalgalanmaların olduğu bir dönemdi, “genç” kelimesi yüzyılın ortalarına doğru yukarıda söz ettiğim şekilde bir popüler kullanıma kavuştu; ancak somut olarak gençliğin kendisi de bu süreçten etkilendi. Gençler, Avrupa’da yaşanan savaş ve işgallerde ülkelerine çeşitli yollarla destek oldular. Napolyon’un Prusya’ya

istilasları sırasında (1806) Prusya'daki jimnastik cemiyetlerinde yetişmiş gençler, ülkelerine hizmet etmişler, bu hizmetleri esnasında başarıları dolayısıyla Almanlar onlara Pfadfinder (iz bulucu) ismini vermişlerdi (TOPRAK, ty: 532). Fransız işgaliyle sarsılmış, milli birliklerini sağlamak için çaba sarf eden Alman milliyetçileri, jimnastik kulüpleriyle gençleri bu amaç etrafında bedenlen ve ruhen kenetlenmeye çalışmışlardı (YETKİN, ty: 426). Almanya ve İngiltere'de benzeri faaliyetleri sürdüren "izci çocuklar", Savaş Bakanlığının himayesinde savaş şartlarına bedenlen hazırlanmışlardı. Boer Savaşları sırasında (1899-1902) İngiliz çocuklar savaşan askerlere yiyecek, cephane sağlamış, haber taşımış, yaralıları bakmışlardı (TOPRAK, ty: 531). Gençlerin buna benzer yardım ve katkılarının milliyetçiliğin serpiştiği bir Avrupa'da yaşandığını göz ardı etmemek gerekir.

Yirminci yüzyılın uluslararası ilk büyük çatışması patlak verdiğinde (Birinci Dünya Savaşı) savaş, Avrupa'da gençlik için arzu edilen, içine dahil olunmak istenilen bir süreç olmuştur. Öyle ki Hobsbawm Birinci Dünya Savaşı'nı genç erkeklerin kara sevdaya tutulmuşçasına karşıladıklarını yazmıştır" (HOBSBAWM, 1999: 209-210). Prof. Hirsch, bu durumun Almanya'daki yansımalarını hayli güçlü bir üslupla dile getirmiştir (HIRSCH, 2002: 42-43). Bu durumu sadece savaş psikozu veya propagandayla açıklamak yanlış olur.

Ulus-devlet çağında resmî okul eğitimi, genç nesil üzerinde millî şuuru uyandırmada önemli ölçüde etkili olmuştur. Bu eğitim çocuklara, gençlere nasıl iyi yurttaş olunacağını öğreten önemli bir araçtır. Modern devlet bu aracı kullanmış ve sınırları içindeki halkı, bir ulusa ve tek tek bireyleri "yurttaşa" dönüştürme yolunu tutmuştur (HOBSBAWM, 1999: 167). Genç insan, yeni modern devletin önceliğini oluşturmuştur. Böylece kitlelerde "milliyetçi bir dürtü" yaratmak, kitleleri "milliyetçi bir amaç" etrafında bütünleştirmek yolu tutulmuştur (HAYES, 1995: 125).

Unutmamak gerekir ki ulus adı verilen siyasal birim "belli bir siyasanın ürünüdür" (OSTERUD, 1984: 232). Bu siyasanın önemli bir ayağını eğitim oluşturur. Bu durum günümüzde de gerçekliğini korumaktadır. Ulus kuramlarının önemli ismi Gellner "bir ulusun asgarî boyutunu asgarî ölçekte etkili bir eğitim aygıtı" ile tanımlamıştır (JAFFRELOT, 1998: 58). Toplum eğitimi aracılığıyla bütünleştirilir:

"Ancak yoğun ve kapsamlı bir eğitim süreci sayesinde ki, mahallî bir insan grubu bütüncül milliyetlerden tam anlamıyla haberdar olacak ve en yüksek sadakatini ona duyacaktır (HAYES, 1995: 25)."

Bu alanda belli bir işlev gören kurumlar sadece okullar olmamıştır. Vatansever dernekler de milliyetçi amaçlar için hizmet etmiştir. Avrupa'da

milliyetçiliğin serpiildiği bir dönemde bunlar sayıca dikkati çeker bir düzeye ulaşmıştır (HAYES, 1995: 127). Bu derneklere bir örnek *Sokol* teşkilatıdır. Slovenler (1863), Polonyalılar (1867), Hırvatlar (1874), Sırlar (1882) kendi bölgelerinde bu adla örgütlenmişlerdir. Başlangıçta bir jimnastik derneği olan Sokol teşkilatı zamanla Habsburglara karşı bir tutum almıştır. Sokollar'ın bir kolu Çekler ile Slovakların bir araya gelerek ulusal bir devlet kurmaları yönünde çalışmalar yapmıştır. Kelimenin Çek dilinde şahin anlamına geldiği ve efsanede yavrusunu düşmana ve saldırılara karşı koruyan ana şahin simgesini taşıdığı (ÇEÇEN, 1990: 109-110; Britannica CD-1998, Büyük Larousse, c.20) veya Sırp kahramanlıklarının efsanevi kuşunu hatırlattığı ifade edilmiştir (Yugoslavya'da...1930: 43).

Bulgaristan'daki Yunak'lar, Avusturya'daki vatan bekçisi anlamına gelen Haymver'ler [Heimwehr], Almanya'daki Ştalhelm [Stahlhelm], yani Çelik Miğferler Ordusu, Amerika'da faaliyet gösteren Genç Hristiyanlar Cemiyeti (YMCA), Musevilerin Beneberit teşkilatı bu tür gençlik kuruluşlarına verilebilecek diğer örneklerdir (TANRIÖVER, 1931: 68; TANRIÖVER, 1971: 119-120).

Bunlardan bazıları daha sonraları milliyetçi eğilimleriyle ulus-devletin himayesine girmiştir. Örneğin Sokollar, Çekoslovakya'da genç cumhuriyetin önemli bir siyasal seferberlik aracı olmuş ve gençlerin de içinde olduğu geniş halk kitlelerini kapsamıştır¹. Bu şekilde ulus-devlet asıl okul aracılığıyla, bazı ülkelerde de buna ek olarak gençlik teşkilatı kanalıyla yeni nesiller üzerinde etkili olmaya çalışmıştır. Bu çaba kanımca bir yönüyle "ulusu tanımlama ve etkinleştirme" (ÖĞÜN, 1995: 21) anlamına gelir. "Toplumsal ilişkiler ağının bütününe yayılmış çok karmaşık bir süreç olan siyasal toplumsallaşmanın" (KAPLAN, 1999: 395) televizyonun da olmadığı bir dönemde en önemli aracı okuldur. Konu gençler olunca burada gençlik örgütleri de belli bir işlev görmüştür.

Gençlik örgütlerinin modern devlet tarafından bizzat oluşturulması ya da onların güdümünde, denetiminde, devletin ya da ülkeyi yöneten tek partinin yan örgütlerinden biri olması modern devlet-egitim-gençlik ilişkisinin daha yoğunlaşmış ve az rastlanılan bir yüzüdür. Bu olgunun en çarpıcı örnekleri Mussolini İtalyası, Stalin Rusyası ve Nazi Almanyası'nda görülür. Bu tek parti rejimlerinin ortak niteliği totaliterliktir. Totaliter rejimlerde gençliğin siyasal faaliyeti, rejime bağlı seferber edici örgütler aracılığıyla sağlanmıştır. Burada

1 Hamdullah Suphi'nin bu vb. teşkilatlar hakkındaki övgüsü için bkz. (Türk Ocakları..., 1930); Komsomol (s.21-22), Sokollar (s.24-26), YMCA teşkilatı (s.26-27), Musevilerin benzeri bir teşkilatı Beneberit (s. 32-33), vd.

bir sistemi totaliter diye nitelendirebilmek için zorunlu boyutlar olarak şunlar sıralanabilir:

1. İdeoloji 2.Kütlesel tek parti 3. Diğer seferber edici örgütler 4. İktidarın, geniş seçici çevreye hesap verme durumunda olmayan ve kurumlaşmış barışçı yöntemlerle iktidardan uzaklaştırılamayan bir kişide ve yardımcılarında veya küçük bir grupta toplanmış olması (LINZ, 1984: 21). Bununla birlikte totaliter rejimler taşıdıkları "totaliterlik" sıfatını hiçbir zaman salt gençliğe yaptıkları vurguyla kazanmazlar. Ama bu rejimler "gençliği değiştirmek ve disiplin altına sokmak için" özel bir çaba sarf ederler (FRIEDRICH/BREZINSK, 1964: 41).

Bu idarelerde rejime bağlı gençlik örgütlerine niçin ihtiyaç duyulmuştur? Kanımca bu soru, okul kurumunun siyasal toplumsallaşmayı sağlamada eksik kaldığı yerleri tamamlama, bu kurumun yarattığı dönüştürücü etkiyi engelleyecek başka etkileri (örneğin aile, okul dışındaki arkadaşlık grupları) önleme isteğiyle açıklanabilir (DUVERGER, ty: 101). Bunlardan okul, sadece siyasal toplumsallaşmayı sağlayan bir mekân değildir; aynı zamanda kişiye birtakım bilgi ve beceriler kazandırılır ve ona hayatta meslek sahibi olmasını sağlayacak alt yapı da burada verilir. Dolayısıyla siyasal toplumsallaşma dozunun yüksek tutulduğu rejimlerde, okul ortamında gerekli düzeyde verilmediği görülen yeni hedeflerin, genç bireylere başka kurumsal bağlar üzerinden daha güçlü bir şekilde ulaştırılması düşünülmüş olabilir. Ayrıca aile kurumu da bu siyasal rejimler tarafından ne kadar siyasal propagandaya maruz bırakılırsa bırakılsın, yetişkinlerden oluşan bir birim olduğu için okulda verilen yeni değer, tutum vb. olgulara uyum sağlamakta zorlanacak, yerine göre bunu engelleyecek bir birimdir; bundan dolayı da bunun ailenin genç üyeleri üzerindeki etkilerini asgariye indirmek gerekebilir.

II-Tek Parti Rejimlerinde Gençlik Örgütleri

İki savaş arası dönemde dünya siyaseti yeni aktörlerle tanışmıştır. Rusya'da 1917 Ekim Devriminin arkasından Bolşevik rejimi, 1922'de İtalya'da Faşist Parti ve Ocak 1933'te de Almanya'da Naziler işbaşına gelmiştir. Bu rejimlerin zaman içinde büründüğü kimlikler, siyasette totaliter eğilimlerin kuvvet kazanmasına yol açmıştır. "Faşist ve komünist sistemler geçmişte benzerleri olmayan bir dizi buhranlara bir tepki olarak başlamış ve devamlı aralıklarla gittikçe daha fazla "totaliter" olmak eğilimini göstermiştir" (FRIEDRICH/BREZNSK, 1964: 9).

Bu süreç içinde, 1930'lar Avrupa'sında gençlik, siyaset alanının bir aktörü olarak sahneye çıkmıştır. "Otuzlar, Birinci Dünya Savaşı öncesi yıllarda pek çok ülkede yayılan siyasal aktivizmin kuvvetle yeniden canlanışını

görmüştür. (...) Avrupa'nın başlıca totaliter iktidarlarında Mussolini İtalya'sında, Stalin Rusya'sında, Hitler'in Üçüncü Reich'ında siyasal eylem için hiç benzeri görülmemiş bir şekilde seferber edilen gençliğin on yıldır bu." Bu yıllarda İtalyan, Rus ve Alman gençlikleri için artık "teşkilat" ve "ortak bir yön" vardır. Bu on yılda "gençlik isyanı" kurumlaştırma gayreti içine girilmiş, totaliter iktidar gençliğin dinmeyen enerjisindeki geniş potansiyelle tanışmıştır (ESLER, 1971: 194-195).

Bu üç ülkeden İtalyan faşistleri ve Almanya'da Naziler iktidara gelmeden önce gençleri örgütlemişlerdir (FRIEDRICH/BREZINSKI, 1964: 41). Rusya'da ise Bolşevikler Çarlık rejiminin baskıları yüzünden iktidara geldikten sonra bunu gerçekleştirebilmişlerdir:

Bu ülkede daha sonraları Komsomol adını alacak gençlik kuruluşu, ilk kongresini Kasım 1918'de yapmıştır. Ekim 1919'da bu kuruluş Komünist Partisine bağlanmıştır (FRIEDRICH/BREZINSKI, 1964: 44). Rusya Oktobrist, Öncüler (Pyonir), Komsomol şeklinde kademelenen bir örgütler dizisiyle çocuklar ve gençleri siyasal yapının içine almıştır. "Genç, önce "Küçük Octobrist"e katılır, dokuz yaşında da "Öncüler" üyeliği için seçilmeye yeterli olur. On dört yaşında yeterli görülürse Komsomol'a girebilir". "(...) Hem örgütlenişi hem de işleyişi bakımından Komsomol, partinin genç bir kopyası" olmuştur" (FRIEDRICH/BREZINSKI, 1964: 46). Komsomol; Sovyetler Birliği'nde 14-28 yaş arasını kapsar, komünist öğretim vermek, geleceğin komünist partisi üyelerini yetiştirmek üzere örgütlenmiştir (Britannica CD-1998).

Faşist rejimlerde de gençlik kendisine önem verilen bir topluluktur. "Gençliğin yüceltilmesi" faşizmin üslup ve örgütlenme özellikleri arasında yer alır (AKŞİN, 1994: 16).

İtalya'da faşizmin daha doğuşunda öğrenciler için "*Öncü Öğrenciler*" (*Avanguardia Studentesche*) adı verilen bir topluluk oluşturulmuştur. 1921 senesinde bu fabrika ve tarım gençliğini kapsayacak şekilde genişletilerek *Öncü Faşist Gençliği* (*Avanguardia Giovanile Fasciste*) adını almıştır. 1922'de bu örgüte bağlı "*Balilla Nasyonal Organizasyonu*" kurulmuştur. 1923'te bu organizasyon doğrudan doğruya partiye bağlanmıştır. 1926'da yayımlanan bir kanunla "*Balilla Nasyonal Tesisi (Opera Nazionale Balilla)*" yeniden düzenlenmiştir (SİNANOĞLU, 1933: 326)². Bu düzenlemeye göre 8 yaşından 14 yaşına (doldurmamış) kadar olan çocuklar *Balilla*, 14 yaşından (doldurmamış) 18 yaşına kadar olanlar *Öncüdürler*" (SİNANOĞLU, 1933:

2 *Balilla* isminin kaynaklandığı yer için bkz. (SİNANOĞLU, 1933: 328).

332)³. 1929'da faşist rejim "her şey devlet içinde" prensibini öne sürmüştür. Bunun neticesi olarak "*Balilla Nasyonal Tesisi*" devletin organı olarak devletin içine alınmıştır" (SİNANOĞLU, 1933: 336). Bu arada Millî Faşist Fırkası tarafından kurulmuş *Genç İtalyanlar ve Küçük İtalyanlar* organizasyonlarından da söz edilmektedir (SİNANOĞLU, 1933: 336). 1930'da *Düç Gençlik Mücadele Faşyolarının* kurulmasına karar vermiştir. Bu örgüt de 18 yaşından 21 yaşına kadar olan *Öncülerle*, bu yaşlarda olup *Faşyolara* girmek isteyenleri içine alacaktır (SİNANOĞLU, 1933: 336). Balilla ya da *Öncü* örgütlerine girmek zorunlu değildir (SİNANOĞLU, 1933: 339). Faşizm erkek ve kızları ayrı gruplar halinde örgütlemiştir:

"Kızlar Balillalar, Öncüler ve genç Faşistler gibi yaşlarına göre kadrolanmıştır. Sekiz yaşından on dört yaşına kadar olanlar *küçük İtalyan kızlar* (K.İ.K) on dört yaşından on sekiz yaşına kadar olanlar *genç İtalyan kızlar* (G.İ.K), on sekiz yaşından yirmi bir yaşına kadar olanlar genç Faşist kızlar adını taşırlar. Yirmi bir yaşından yukarı olanlar *Faşist kadınlar* (F.K.A) diye kadrolandırılmışlardır (SİNANOĞLU, 1933: 372-373)." Bunlardan genç *Faşist Kızlar Organizasyonunun* üzerinde özel olarak durulmuştur. Bu organizasyonunda yer alanlar arasında "fırkaya karşı bir bağlılık, bir sevgi yaratmak başlıca gayedir; çünkü Faşist kadın çocuğunu Faşistçe terbiye edip yetiştirecektir." (SİNANOĞLU, 1933: 375)⁴.

Kronolojik sıraya göre Almanya'da Hitler'in işbaşına gelmesi daha ileriki bir tarih (1933) olduğu için yirmilerin sonunda otuzların başında Türkiye'de tek partili rejimin gençlik örgütleri konusunda arayışları içinde Almanya'nın etkisi o derece gözlenmemektedir. Nitekim Nazi rejiminin bu konuda kapsamlı bir düzenleme yapması 1 Aralık 1936'yı bulmuştur (Ulusal Gençlik Kanunu). Kurulan örgüte bütün gençlerin üye olması zorunluluğu Nisan 1939'da getirilmiştir (FRIEDRICH/BREZINSKI, 1964: 42). Almanya'da gençliğin rejim içinde ihmal edilmeyecek bir yeri olmuştur. Hitler rejimi kuruluş yıllarında, Birinci Dünya Savaşı'nın Alman gururu üzerindeki yıkıcı etkisi karşısında gençliğe önemli ölçüde özgüven aşılamaştır:

Almanya'da yaşananları bir gözlemci şöyle ifade etmiştir:

3 Selim Sırrı'nın verdiği bilgilere göre ise Balilla örgütü beş yaşından on üç yaşına kadar olan kısmı kapsar. On beş yaşından itibaren gençler *Avanguardisti*'ye geçmeye başlarlar. Kızların örgütünün adı *Piccole*'dir. On beş yaşından itibaren onlar da *Giovani Italianeye*'ye geçerler. On sekiz yaşını bitiren *Avanguardisti*'ler arzu ederlerse milis sınıfına geçerler (SELİM SİRRI, 1933: 241-242).

4 Bu bilgileri aldığım kitap (SİNANOĞLU, 1933) Atatürk'ün okuduğu kitaplar listesinde de yer almaktadır (Atatürk'ün..., 1983: 193).

“Gençler artık hayata inanmıyorlardı. Şef onlara basit ve parlak bir doktrin teklif etti, büyük kolektif eser içinde onlara rol verdi ve [bu] psikolojik tedavi onlara kaybettikleri yaşamak [aynen] aşkını vermeye kâfiydi (*Ulus*, 11.2.1936)⁵.” Birinci Dünya Savaşını kaybetmiş bir ülkenin genç kuşağına yeniden ümit aşılayan Hitler, bu genç kuşak için âdeta kurtuluşun müjdecisi olmuştur.

III- Cumhuriyet Arifesinde Türkiye’de Devlet Güdümünde Gençlik Örgütleri

Türkiye’de yönetim tarafından gençliği hedefleyen teşkilatların kurulması Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde karşımıza çıkmaktadır. Savaş ortamında gençliği çarpışmalara hazırlamak amacının ağır bastığı; ama bir taraftan da Türklük bilincini aşılama, kamu sağlığını koruma gibi ikincil amaçların olduğu farklı derneklerin kurulduğu görülmektedir. Özellikle Zafer Toprak’ın bu konudaki incelemelerine göre, söz konusu örgütler kurulduğu yıllarda siyasetin hâkim gücü olan “İttihat Terakki’nin yan örgütleridir” (TOPRAK, ty: 531)⁶.

Toprak’ın araştırmalarında tespit ettiği paramiliter ilk gençlik teşkilatı Alman ve İngiliz izcilerce benzeyen *Türk Gücü Cemiyeti*’dir (1913). Cemiyet, Alman Pfadfinder (İz bulucu) izci örgütünden esinlenmiştir. Harbiye Nezareti ve İttihatçı çevreler tarafından desteklenmiştir (TOPRAK, ty: 531-532). İdeolojik olarak Türkçü bir söyleme sahiptir. Faaliyetleri beden terbiyesi, kamu sağlığı, çevrenin korunmasını kapsamaktadır. Ülkedeki bütün gençleri kapsayan ya da bunu amaçlayan bir teşkilat yapısı yoktur (TOPRAK, ty: 532-533). Bir sene sonra ülkedeki bütün gençleri kapsamak üzere Osmanlı Güç Dernekleri adı altında yeni bir örgüt kurulmuştur (1914). Bu örgütün arkasında doğrudan Harbiye Nazırı Enver Paşa vardır. Enver Paşa Belçika İzcilerinin Başkanını ülkeye getirtmiş ve bu örgütü kurdurtmuştur. “Osmanlı Dernekleri resmî okullarda, medreseler ve diğer resmî kurumlarda zorunlu, cemaat mektepleriyle özel okullarda gönüllü kurulmuştur.” Demekler Harbiye Nezaretine bağlıdır. Üye kitlesi olarak on yedi yaş üstü seçilmiştir. 12-17 yaş arası gençleri içine alan izcilik dernekleri bu derneklerin hazırlık şubesi olarak kabul edilmiştir (TOPRAK, ty: 534), iki sene sonra Genç Dernekleri adıyla Güç Dernekleri yerine yeni bir örgütlenmeye gidilmiştir (1916).

5 Joseph Kayyo, “Alman Gençliği-Fransız Gençliği”, *Depes de Tulus* gazetesinden alıntı.

6 Bu örgütlerin kuruluşlarına ilişkin düzenlemeler için bkz. (TUNAYA, 1988: 461-469).

“Genç Dernekleri diğer iki dernekten farklı olarak geçici kanunla (kanun-u muvakkat) kurulmuştur” (TUNAYA, 1988: 460). Bu özelliği ve Harbiye Nazırı Enver Paşa imzasıyla yayımlanan beyannamedeki gençlerin siyasetle uğraşmalarının kesinlikle yasaklanmasını isteyen talimatı (TUNAYA, 1988: 471) dikkate alınırsa Genç Dernekleri'nin yapılanma itibarıyla ilk bakışta İttihat ve Terakki'nin bir uzvu olmadığı, organik, resmî bir bağının bulunmadığı görüntüsünü vermektedir. Enver Paşa Osmanlı devletine müttefik olarak seçtiği Almanya'dan gençlik örgütleriyle uğraşmış von Hoff'u Türkiye'ye çağırması ve bu örgütün başına getirmiştir. Örgütün ikinci ismi Selim Sırrı Bey (Tarcan) bugün Türk sporuna yaptığı katkılarla tanınmaktadır. Kendisi bir diğer yönüyle hem o dönem hem de cumhuriyet döneminde gençlik örgütlerinin kurulmasıyla ilgilenmiştir. Tıpkı Osmanlı Güç Dernekleri gibi Genç Dernekleri için de iki kademeli bir yapı düşünülmüştür. On iki-on yedi yaş arası gençler Gürbüz Derneği, on yedi yaş yukarısı ise Dinç Derneğine üye olacaklardır, bu derneklere müslüman-müslüman olmayan tüm gençlerin katılımı zorunludur. Birinci Dünya Savaşı'nın şartlarında bu dernekler tam bir milis örgütü olarak düşünülmüştür (TOPRAK, ty: 535). Toprak, bu derneklerin “Avrupa'daki örnekleri doğrultusunda zamanla paramiliter bir nitelik kazandığını vurgulamıştır” (TOPRAK, ty: 536). Bunu da Birinci Dünya Savaşı'nın etkisine, ülkenin Trablusgarp, Balkan Savaşlarının ardından Birinci Dünya Savaşına girmesine ve savaşın büyük, geniş ölçekli oluşuna bağlamak doğru olur. Bu süreç, İttihat Terakki'nin Birinci Dünya Savaşı'nın sonucu dolayısıyla işbaşından çekilmesiyle noktalanmıştır. Cumhuriyetin ilanı, çok partili siyasal hayat denemelerinin ardından ülkede uzun sürecek tek partili bir siyasal dönem başlamıştır. Ülkemizde otuzlu yıllarda gençlik-siyasal rejim ilişkisi yeniden gözden geçirilmiştir.

IV-Tek Parti Döneminde Devlet Güdümünde Gençlik Teşkilatı Tasarıları

A. Düşünce Cephesi

Tek parti döneminde, ülkede bir gençlik teşkilatı kurulması düşüncesi, cumhuriyetin hemen ilk yıllarında görülmektedir. Tespit ettiğim ilk örnek, eğitimci Avni (Başman)'ın bir yazısında yer almaktadır⁷. Ona göre her

7 Avni Başman (1887-1964): Hukuk Fakültesi mezunu. Darü's-şafaka müdür muavinliğiyle başlayıp millî eğitim müdürlüklerinde, millî eğitim genel müfettişliğinde, Talim Terbiye Kurulu üyeliğinde bulunmuştur. İlköğretim programları ve okul kitaplarının hazırlanmasına yardımcı olmuştur. 1929'da kısa bir süre Gazi Enstitüsü Müdürü, sonra tekrar teftiş kurulu başkanlığı, müsteşarlık ve İstanbul Başmü-fettişliği yapmış, politikadan da uzak kalmamış,

toplumda yeni yetişen fertlere içinde yaşadıkları topluma ilişkin bir bilinç verilmeli, onların sosyalleşmesini sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bunda ilk görev aileye düşer. Asıl sorumlu ise okuldur. Okul sadece geleceğe hazırlık yeri değildir. Yeni nesle “içtimaî ruh” da orada verilmelidir. “...tek başına insanlar yetiştirmek istemeyen demokratik memleketlerde, mektepler içtimaîleşti-rilmiştir.” Bu ülkelerde okul haricinde sosyalleşmeyi sağlayabilecek, gençlik teşkilatları bulunmaktadır. Ülkede ise gençlik teşkilatı olarak spor kulüpleri dışında bir şey yoktur. Avni (Başman)’a göre “Muhtelif gençlik teşkilatına şiddetle muhtaç bulunuyoruz; gençlerimizin ahlakını korumak ve onları “şeytan”laştırmamak için yegane çare budur.” Kendisi ülkede çoğulcu demokrasinin tam olarak son bulmadığı bir zamanda bu teklifi yapmaktadır. Yazar yazısının sonunda bu konuda gerekli teşebbüste bulunmak üzere Türk Ocakları ve “Muallim Birliklerine” çağrıda bulunur (BAŞMAN, 1926: 16-17).

Doğu Avrupa’daki birtakım gençlik örgütlenmeleri de aydınların ilgisini çekmektedir. Eğitimci, siyaset adamı, yazar Zeki Mesut (Alsan) *Milliyet’te* yazdığı makalede 1930 Haziran’ının sonunda Belgrad’da toplanan Slav Sokolları toplantısından söz eder⁸. Burada elli bin kadar genç Sokol “gençlik hayatını, gençlik teşkilatını ve gençliğin geleceğini kutlamıştır.” Yazar Çekoslovakya, Polonya, Yugoslavya Sokol teşkilatları ile İtalya, Almanya, Rusya gençlik teşkilatlarından övgüyle bahseder (ZEKİ MESUT, 1930).

Dönemin önde gelen fikir adamlarından olan Şevket Süreyya, *İnkılâp ve Kadro* (1932) isimli eserinde, Birinci Dünya Savaşı sonunda gerçekleşen ihtilallerin (İtalya ve Rusya) kendi nesillerini yaratmak için yoğun emek sarf ettiğini, her bireyin “inkılâp terbiyesinin” nesnesi olduğunu, Türkiye’nin de aynı yolda yürümesi gerektiğine işaret etmiştir. Ona göre “inkılâp prensiplerini kendine ahlâk edinmiş” bir kuşağın oluşturulması rejim için gereklidir. Gençliğe inkılâbın ideolojisini ve millî siyasetin ileriye ait gelişme davalarını, meselelerini ahlak halinde benimsetmek” şarttır. Devrin siyasal seçkinlerinin zihniyet dünyalarında yetkeçiliğin (authoritarianism) konumunu göstermek açısından aşağıdaki ifadeler dikkat çekicidir:

1950’de DP İzmir Milletvekili seçilmiş, Birinci Menderes Hükümeti’nde Millî Eğitim Bakanı olmuş bu görevde altı ay kalmıştır. Ülken, Başman’ın Emin Erişirgil’le beraber pragmatizmin savunuculuğunu yaptığını ve beraber *Hayat* dergisini çıkardığını belirtiyor (ÜLKEN, 1966: 706-707).

8 Zeki Mesut [Alsan] (Aydın 1899-Ankara 1986) Mülkiye (1910) ve Paris Siyasal Bilgiler Okulu (1913) mezunu. Millî Eğitim Bakanlığı teşkilatında çeşitli görevlerde bulundu. Mülkiye Mektebi müdürlüğü (1926) Edirne ve Diyarbakır milletvekilliği yaptı (1927-1943). İkinci kez Siyasal Bilgiler Okulu Müdürü ve de Ankara Hukuk Fakültesi Dekanı oldu (1946). Devletler Umumi Hukuku profesörü (Büyük Larousse, c.1).

“...Hayatında uzun ve sistemli bir siyasî terbiye geçirecek gencin memleket idaresinde oy ve aksiyon sahibi olduktan sonra artık kendisinin şuurunu teşkil eden fikir unsurlarına muhalif bir şahsiyet olabilmesi ve fikrî unsurları çiğneyebilmesi ancak şahsî bir maraz eseri olabilir. Böyle bir gelişme ise ferdin ruh seciyesinin kendisini teşkil eden veriler ve hükümler dışında işlemesi gibi, cidden nadir, fakat ihtimalsiz bir hadise teşkil eder.” Yazara göre gençliği okul içinde ve dışında kontrol ederek her türlü ‘sapmanın’, ‘yoldan çıkmanın’ önüne geçmek gerekmektedir (AYDEMİR, 1968: 264-267).

Şevket Süreyya benzeri düşünceleri *Kadro*'da da (1.1.1932-1.1.1935) dile getirir. “Genç Nesil Meselesi” başlıklı yazısında toplumun genç bir ferdine millî bir meseleyle ilgili soru sorulduğunda doyurucu bir cevap alınamayacağı sorar. Yazara göre faşist gençlik teşkilatından 14 yaşındaki bir Balilla'ya “Doçe'nin buğday siyaseti nedir?” diye sorulduğunda cevap alınabilir. Söz konusu karşılık İtalya'nın dört bucağında her Balilla tarafından verilebilir (Şevket Süreyya, 1932: 5).

Şevket Süreyya Balilla örneğinden yola çıkarak şu dilekte bulunur:

“Fakat biz bir genç nesle muhtacız ki, onun Ararat'tan Akdeniz kıyılarına kadar Türkeli'nin her bucağında, yaşayan her mensubu, kendisine: - Devlet'in filan millî dava üzerinde siyaseti nedir? denildiği zaman cevabını; hiç olmazsa üç satırla kıristalleşmiş bir düsturla ifade edilebilsin ve bilinsin ki Türk yurdunun her yerinde her genç bu suale böyle cevap verir.” Şevket Süreyya'ya göre bu noktaya ulaşmak yalnız okulla mümkün değildir. Okul dışındaki hayat “gençliğin seciyesini” hedef almıştır. Onu “ahlakî laubalige” sürüklemektedir. İnkılâp hedeflerinden uzaklaşmaktadır. “Şimdi genç nesle, mektep haricinde ve hatta bizzat mektebi de kendi içine alan geniş bir cemiyet hayatı, yani gençliği, cemiyetin ihtiyaçlarına göre hazırlamanın bütün usulleriyle çalışan bir (*teşkilat muhiti*) lâzımdır. Bu itibarla gençliği, inkılâp esasları dahilinde ve inkılâp avangardının hem yardımcı hem de istihlaf edici bir kuvveti olarak hazırlamak işi artık günün davasıdır. (...) Genç nesli inkılâp esaslarına göre hazırlama ve yetiştirme işinin, memleketin en yüksek idare ve kontrol cihazlarına merbut, müstakil bir faaliyet halinde teşkilatlandırılması ve genç neslin siyasî terbiyesinin bu teşkilattan istenilmesi zarureti vardır” (AYDEMİR, 1932: 5-8).

Şevket Süreyya bu yazısını 4 Nisan 1932'de Ankara Halkevi'nde verilen bir konferans üzerine yazmıştır. Kendisi konferansı, planlı bir gençlik faaliyetinin takip edeceği ümidini taşımaktadır. Konuşmacı Halk Fırkası Yönetim Kurulu Üyesi Bolu Milletvekili Hasan Cemil Bey'dir⁹. “Gençlik Nasıl

9 Hasan Cemil (Çambel) kurmay albaylıktan emekli bir askerdir (1879-1967). TBMM üçüncü devre ortasında Bolu milletvekilliği olmuş, takip eden seçimlerde milletvekilliği yenilenmiştir.

Yetiştirilmelidir?" başlıklı konuşmada, gençliğin yetiştirilmesi işine niçin karışmak gerektiği açıklanmakta, genç neslin birleşik bir eğitim sistemi altına alınmasının gerekçesi ortaya konmakta ve bu eğitimin ulusal niteliği tespit edilmektedir. Sözü edilen konferans önce Muhafız Gücü garnizonunda verilmiş, metin daha sonra bastırılmıştır (HASAN CEMİL, 1932)¹⁰.

Kadro'da bir de konuyla ilgili imzasız bir başyazı yayımlanır. Burada yabancı ülkelerin gençlik teşkilatlarında görsel cazibe içeren yürüyüşler, kıyafetlerdeki birörneklik, muntazamlık vurgulanır. Askerî hava, işin biçimsel yanısırdır denerek eleştirilir. "Teşkilat içine alınacak olan gövdeler değil kafalardır." Amaç, "inkılâbın bütün esaslarını, bütün gayelerini teşkilatına kafası ile bağlanmış bir Türk gençliğine belletmektir" (Kadro, 1933: 3-4).

Kurulması sonrasında Halkevleri'nde de konu gündeme gelmiş, kurumun "içtimaî yardım şubesi" programında Hilmi A. Malik meseleyi dile getirmiştir (Hilmi A. Malik, 1933a: 3). Kendisi çeşitli yazılardan derlediği kitapçıkta görüşlerini "fabrikalarda, hususî müesseselerde ve hapishanelerde gençlik" bölümünde dile getirmiştir. Söz konusu çalışma, toplumun çeşitli katmanlarının inkılâp içine alınmasıyla ilgili teklifleri içermektedir. Hilmi A. Malik'e göre maarif teşkilatı inkılâpçı neslin yetiştirilmesinde yetersiz kalmaktadır. Halkevleri ise okul dışı zamanlarda arzu edildiği kadar etkili olamamaktadır. Çözüm gençlik teşkilatıdır. "Bu türlü gençlik teşkilatından maksat maziyi halden ve istikbalden ayırıp koparıp atmaktır. (...) Bu gençlik partinin en kuvvetli yardımcıları olmalıdır. Gençlik teşkilatına girenlerin zamanla partide ihtiyarlamışların yerlerini alacakları tabiidir. Zaman, tecrübe ve kuvvet kendilerini bu büyük ve faal inkılâp teşkilatının kucağına atacaktır" (HİLMİ A. MALİK, 1933a: 40-41)¹¹.

Kronolojik sıraya göre verdiğimiz örnekler içinde bu bölümde inceleyeceğimiz son yayın, *Çığır* dergisi'dir. Ankara'da yayınlanan bu gençlik

Atatürk'ün sağlığında Türk Tarih Kurumu Başkanlığı yapmıştır (BEHAR, 1993: 133). Ayrıca Türk Ocakları'nda Şark Bölgesi Müfettişliği görevini yürütmüştür (SARINAY, 1994: 319).
10 Aynı kişinin *Gençlik Ruhu ve Gençleşme* (1935) başlıklı bir konferansı daha vardır (ERİŞÇİ, 1937: 11-13).

11 Bu kitapta yer alan sekiz fotoğraftan dördünde, dünya gençliğinin durumuna dair örnekler verilmektedir. Fotoğraf altı yazılarda, "Rusya kuvvetini teşkilatlanmış gençlikten alır.", "İtalya gençliğidir.", "Almanya'nın kuvveti gençliktir." ibareleri yer almaktadır. Her birinde tören yapan disiplinli gençlik toplulukları mevcuttur. "Kendini bulmaya çalışan başıboş Çin gençliği" alt yazılı fotoğrafta düzensiz bir halde gençler görülmektedir. Hilmi A. Malik kitapta yer alan yazıların daha önce *Hâkimiyet-i Milliye*'de ve *Ülkü* dergisinin ikinci sayısında yayımlanmıştır (HİLMİ A. MALİK, 1933a: 3).

dergisinin, 1933 Ocak'ından 1935 Eylül'üne kadar çıkan ilk 31 sayısının, baş gündem maddesini "toplu ve teşkilatlı gençlik" oluşturmaktadır¹².

Derginin yirmi iki yaşındaki yayıncısı Hıfzı Oğuz (1911-1995), ilk sayıda gençliğin "piyasası olmayan bir pazarda başı boş bırakıldığı" görüşünü savunur. Bu gençliğe "inkılâp ahlâkı", "Türk cibilliyeti", "hayat, sanat, meslek cibilliyeti" verilmeli ve "büyük memleket davaları" için yetiştirilmelidir. Bunu sağlayacak olan ise "teşkilat"tır. Yazara göre "...teşkilatlı olmayan gençlik hakikî kabiliyetinden yüzde yetmiş beş noksan randıman vermektir. Bundan zarar eden ise cemiyettir."

Hıfzı Oğuz'a göre "Halk münevverler, köy ve şehir birer kutuptur ve birbirini pek az tanır. (...) İkisinin arasında boşluğu, idealist, imanlı bir delikanlı topluluğu çok iyi doldurabilir." Bu ifadenin arkasında, kökeni cumhuriyetin ilanı öncesine dayanan ve daha sonra da varlığını sürdüren köycülük hareketinin izleri vardır.

Yazar "Fikriyatını daha önce hazırlamış olan pratik bir mezhep (...) genç düşünceleri avlamakta zorluk çekmemektedir." yargısıyla da Alman, İtalyan ve Sovyet Rusya etkisinde oluşan politik hareketleri eleştirmektedir. Hıfzı Oğuz kurulacak gençlik teşkilatının yapısı ve niteliği hakkında açıklama yapmamış, ayrıntıya inmemiştir (HIFZI OĞUZ, 1933a: 3-6).

B. Uygulama Cephesi

Gençlik teşkilatı tasarısının uygulamaya dönük cephesinde göze çarpan ilk kişi dönemin önde gelen siyasetçilerinden Aydın milletvekili Reşit Galip'tir (1892-1934). Kendisi gençliğin teşkilatlanması gerektiği düşüncesindedir. Bu amaçla da o günlerin etkili ve güçlü siyasal derneği olan Türk Ocaklarından yararlanmayı düşünmüştür. Samet Ağaoğlu, Reşit Galip'in Türk Ocakları Başkanını; Ocaklara yeni bir nitelik vermek için teşvik ettiğini, Ocaklara bağlı gençleri askerî prensiplere göre yetiştiren, onlara silah talimleri, saf halinde yürüyüşler yaptıran projeler teklif ettiğini, kendisinin de bu gençlik kolunun başına geçeceğini, bu yolla Türk gençliğini gelecekteki millî mücadeleler, seferler, savaşlar için hazırlamış olacağını, aynı zamanda unutulmuş gelenek ve göreneklerin, savaş ve silah oyunlarının da bu yolla yeniden canlanacağını öne

12 "Toplu ve teşkilatlı gençlik" ifadesi derginin yayıncısı Hıfzı Oğuz (Bekata)'ya aittir (1911-1995). Hıfzı Oğuz bu dergiyi çıkarırken güçlü sosyal kişiliği sayesinde Ankara'nın politik çevrelerine girmiştir. *Çığır*'daki yazıları dolayısıyla Maarif Vekili Reşit Galip'in dikkatini çekmiştir. Kendisini makamına çağırarak Reşit Galip, Maarif Vekâletini dergiye abone yapmış, kendisini zaman zaman Vekâlette üst düzey yöneticilerin katıldığı toplantılara çağırmıştır (Hıfzı Oğuz Bekata'yla 15 Mart 1995 tarihli görüşmeden). *Çığır* Dergisi, Hıfzı Oğuz Bekata ve gençlik teşkilatı çalışmaları hakkında bkz. (DEMİRCİ, 1995).

sürmektedir. Ağaoğlu, Ocakların Başkanı Tanrıöver'in bu teklifi reddettiğini, o noktadan sonra da Reşit Galip'in Hamdullah Suphi'yi başkanlıktan al aşağı etmek ve Türk Ocaklarını da partiye mâl etmek için çalıştığını iddia etmektedir (AĞAOĞLU, ty: 104-106). Ağaoğlu'nun bu iddialarına karşılık Reşit Galip, 1926'da Türk Ocakları'yla faşizm teşkilatı arasında bir benzerlik olup olmadığına ilişkin bir soruyu "Zannetmem. Faşizm bir irticadır..." şeklinde başlayan bir söylemle keskin bir dille reddetmiştir (TUNÇAY, 1989: 296-297).

Buna karşılık Ocakların Başkanı Hamdullah Suphi 23 Nisan 1930'da Türk Ocakları'nın merkez binasını açarken yaptığı bir konuşmada kendi düşünceleriyle faşizm arasında önce benzerlikleri dile getirmiş (milliyetperverlik, sınıf mücadelelerine karşıtlık), Türk Ocakları örgütünün askerî bir niteliği taşımadığını açıklamıştır. Ona göre Ocaklar "diğer unsurların merkezden uzaklaşan cercyanlarına" karşı savunma amaçlı olarak kurulmuştur. Kendisi liderlerine bağlılık açısından İtalyan ve Türk gençliği arasında paralellik olduğunu düşünmektedir:

"(...) Yalnız münevver ve milliyetperver bir gençliğin İtalya toprakları üzerinde, sınıf gayz. ve kininden doğan hareket karşısında, derhal kendini toplamasını ve Büyük Vatanperverin doğru yolu gösteren emri altında, arzın medeniyet menbalarından biri olan güzel memleketlerini siyanet edebilmelerini, hörmet ve takdir ile görmüşüzdür. Biz Faşist milliyetperverliğin dünkü galeyanında hem mazimizi hem de istikbalimizi görürüz. Türk vatani tehlikeye düştüğü vakit, Ocaklılar, Millî Kahramanın bayrağı altına koşmakta ve onun emri altında kendilerine verilen vazifeyi yapmakta bir an tereddüt etmediler. Faşizm gençliği gibi, milliyetperver Türk gençliği yarın da Türk inkılabını tehdit edecek her hangi bir tehlikeye karşı, silahını kapı müdafaa vazifesine koşacaktır" (Türk Ocakları ...1930: 22-24)¹³.

24 Nisan 1930 tarihinde başlayan Türk Ocakları Altıncı Kurultayı'nda Mustafa Kemal'in de dinleyici olarak toplantıyı izlediği bir sırada, Hamdullah Suphi Reşit Galip'i Ocaklara siyaseti sokmaya çalışmak ve burada gençliği silahlandırmak, bu yoldan memlekette "karagömlükliler ordusu" kurmak gayreti içinde olduğunu söyleyerek suçlamıştır (AĞAOĞLU, t.y:106). Samet Ağaoğlu; Reşit Galip'in ülkede her şeyi askerden ibaret kabul ettiğini, askerliğin onun için bir zihniyet ve hayat görüşü olduğunu, bu zihniyete sahip

13 Reşit Galip'in açıklamaları için ayrıca: "Türk Ocaklarının Mesaisi Genişliyor.", *Cumhuriyet*, 2 Haziran 1926 ve Hamdullah Suphi'nin açıklamaları için: *Türk Yurdu*, sayı: 29-223, Mayıs 1930, s. 9-10'a bakılabilir (TUNÇAY, 1989: 296-297).

olduğunda tıpkı Mussolini ve Hitler gibi istenilen yere gelinebileceğini düşündüğünü yazmaktadır.

Bununla birlikte Hamdullah Suphi'nin de, yurt dışında kurulmuş gençlik teşkilatlarına bir ilgisi vardır. Ancak bu Türk Ocakları dışında bir teşkilatın kurulmasını söyleyecek bir düzeye ulaşmamıştır, kendisi gençliği teşkilat içine almanın önemini vurgulamaktadır¹⁴. Bu ilgisinin bir örneği 9 Ağustos 1930'da İzmir'de yaptığı bir konuşmada görülmektedir:

“Gençlik müesseseleri hangi mahiyette olursa olsun şimdi her zamandan fazla hükümetlerin dikkatini kendi üzerine çekiyor. Rusya'da Oktobrist, Pyonir, Komsomol namı altında beş milyon tahmin edilen bir gençlik teşkilatı vardır. Bu âzasını bu teşkilat içinde yctiştiriyor. Müsellah [silahlı] faşist teşkilatı ise resmî devlet ordusunun yanında kalbinde yeni bir dinin imanını taşıyan koskoca müsellağ ikinci bir ordu vücude getirmiştir. Bulgaristan'da kırk seneden beri mevcut olan (Yunak) teşkilatı, Çekoslovakya'da ve Yugoslavya'da Sokollar, Avusturya'da vatan bekçisi manasına gelen Haymverler, Almanya'da 6 milyona yakın müsellağ bir gençlik kütlesine isim veren Ştalhelm yani çelik miğferler ordusu, Amerika'da elli dört devletin toprağında on bin şube açmış olan Vaymsiye, yani bildiğiniz Genç Hristiyanlar Cemiyeti sonra Musevilerin muazzam Beneberit'i ctrafımızda uzak yakın memleketlerde halk dostlarının idare ettikleri bu müesseseler karşısında itiraf edelim ki biz çok zaif bir vaziyetteyiz” (TANRIÖVER, 1931: 68; TANRIÖVER, 1971: 119).

Hamdullah Suphi İzmir'de bu örgütlerden bazılarının faaliyetleri olduğundan söz etmiş (faşist teşkilatı, Beneberit teşkilatı, komünist teşkilatı) ve bunları ülkeyi içeriden ve dışarıdan çevreleyen tehlikeler içinde anmıştır (TANRIÖVER, 1931: 80).

Bu arka plan içinde şöyle gelişmeler yaşanır:

2 Ocak 1931'de Halkevleri'nin kurulacağı duyurulur. İki hafta sonra da “Diğer taraftan Fırka'da faşist teşkilatını andırır bir gençlik teşkilatı yapılması memleketin her tarafında şubeleri bulunması, yeni esaslar cümlesindedir.” (Tunçay, 1989: 296), ardından 20 Mart 1931'de “Türk Ocakları infisah ediyor, bu teşekküllerin millî bir rolü kalmamıştır. Ocakların bütün tesisatı ve teşkilatı

14 Kendisi sadece gençlik örgütleri değil genel olarak dernekleşmenin üzerinde önemle durmaktadır: “Bir Alman dostuma dedim ki: İki Almanın bulunduğu yerde mutlaka bir cemiyet vardır değil mi? Yanılıyorsunuz, dedi, iki Almanın olduğu yerde en aşağı, üç cemiyet vardır (TANRIÖVER, 1931: 29).”

Halk Fırkasına intikal edecektir” (*Hâkimiyet-i Milliye*, 20 Mart 1931)¹⁵. haberleri basında yer almıştır.

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın faşist gençlik örgütleri kurmayı öngördüğü yönündeki söylentiler “İtalya’da iflas eden faşistliğin Türkiye’de tesisi hata değil mi? Türk Ocağı’nın faşistleştirilmesi Türk inkılâbını idare eden Namık Kemal hürriyetine karşı bir hareket telakki olunamaz mı?” eleştirileriyle karşılaşır. Bir diğer eleştiride de siyasal gençlik teşkilatlarının yalnızca Rusya ve İtalya’da bulunduğu, bu kuruluşlarda insanın istediği gibi düşünmesinin değil, Mussolini, Stalin gibi düşünmesinin amaçlandığı dile getirilmektedir (ÜSTEL, 1997: 369-370).

22 Mart 1931’de faşist teşkilatını andırır bir teşkilat kurulmasının amaçlanmadığı açıklanır (SARINAY, 1994: 321).

“27 Mart 1931 tarihli *Il Messagro degli Italiani* ise yeni kurulacak gençlik örgütlerinin Türkiye’de çeşitli biçimlerde tanımladığını, ancak örgütün temel özellikleriyle, Opera Nazionale Balilla’ya benzediğini ileri sürmektedir (ÜSTEL, 1997: 370).” İltihak kararının alındığı gün 10 Nisan 1931’de yeni kurulacak gençlik örgütünün başkanlığına Reşit Galip’in getirileceği haberi basında yer alır (Üstel, 1997: 382).

Gençlik teşkilatı kurulması için başlatılan yoğun kampanya 10-18 Mayıs 1931’de toplanan CHF Üçüncü Büyük Kongresi’yle sona ermiş görünür. Bu tarihte Halkevlerinin kurulmasıyla ilgili karar çıkmıştır. Bir gençlik teşkilatı isteyenler için sonuç başarılı sayılmamalıdır. Halkevlerinde kurulan dokuz şube arasında doğrudan gençlikle ilgili bir şube yoktur¹⁶. Bu durumda konuyla ilgili olarak yayın organlarında istekler sürmüştü ve bu teşkilatın gerekliliği vurgulanmaya devam etmiştir.

1920’lerden itibaren hararetli şekilde savunulan gençlik teşkilatı düşüncesi CHP’nin 9 Mayıs 1935’te toplanan Dördüncü Büyük Kurultayında somutlaşır. 8 Mayıs 1935’te CHP Genel Sekreteri Recep Peker Ankara Radyosunda yaptığı konuşmada bunun işaretini verir¹⁷:

15 Bu arada Türk Ocaklarının kapatılma kararının, bu kararın verildiği 10 Nisan 1931’de gerçekleşen son kurultayından önce kesinleştiği araştırmacıların vardığı ortak kanaattir (ÜSTEL, 1997: 369, 382; SARINAY, 1994: 325).

16 Bu şubeler şunlardır: 1) Dil, Edebiyat, Tarih 2) Güzel Sanatlar 3) Temsil 4) Spor 5) İctimâî Yardım 6) Halk dersaneleri ve kurslar 7) Kütüphaneler ve neşriyat 8) Köycülük 9) Müze ve sergi (TUNÇAY, 1989: 321).

17 CHF teşkilatı içinde gençlikle ilgili bir birime Recep Bey’in Fırka Genel Sekreteri olması sonrasında rastlıyoruz. 9 Mart 1931 tarihinde göreve başlayan Recep Bey fırka teşkilatına gönderdiği 2101 sayılı ve 29 Ağustos 1931 tarihli genelgede Umumi İdare Heyeti içinde dört gruba (A-B-C-D) ayrılan on üç büronun örgütlendiğini belirtmektedir. Bunlardan B grubu içindeki altıncı büro “Spor ve Gençlik” adını taşımaktadır (TUNÇAY, 1989: 319).

“Yeni programın gösterdiği şu gidiş içinde yığın terbiyesinin özü olarak Türk gençliğinin yetiştirilmesi önemli yer alıyor. Gençlik *sıralı ve saygılı bir disiplin*¹⁸ içinde *zekâsını kullanacak; teşebbüs alma, karar verme vasıflarını besleyecek*, inkılabı ve bütün istiklal şartları ile yurdu korumayı üstün ödev sayacak duygularla teşkilatlanacaktır. (...) Bu kurumun genişlemesi yanında ve onunla beraber beden terbiyesinin bütün gençliğe mal edilmesi kovalanacaktır” (ÇPeke kurultaydaki konuşmasında ise konuyu şu şekilde ele alır:

“...Arkadaşlar gençlik terbiyesine yığın terbiyesine dokunurken halkı ve gençliği kafasını kullanmadan yat dediğimiz zaman yatan kalk dediğimiz zaman kalkan sürülemiş bir yığın haline getirmek istemiyoruz. Öte taraftan programımızda disiplin sıkı bir yer almıştır. Her zorlu işin başarılmasında muvaffakiyet temin eden şey disiplindir. (...) Türk gençliğini zekâsını kullanmadan itaat eder hale getirmek bizim maksadımız dışındadır (CHP, 1935: 49-50).”

Kurultayda parti programına gençlik teşkilatıyla ilgili şu madde konur:

“Türk gençliğinin başı, onları temiz bir ahlak yüksek bir yurd ve inkılap aşkı içinde toplayacak millî bir teşkilata bağlanacaktır. Bütün Türk gençliğine neşe ve sıhhatlerini, nefse ve millete inanlarını besleyecek beden terbiyesi verecek ve gençlik, inkılabı ve bütün istiklal şartları ile yurdu müdafaa etmeği en üstün vazife tanıyan ve bu vazifeyi yerine getirmek uğrunda her varlığın fedasını hazır tutan bir zihniyetle yerleşecektir.

Bu ana terbiyenin tam netice vermesi için Türk gençliğinin bir yandan düşünme, karar verme ve teşebbüs alma gibi yüksek muvaffakiyet hassaları inkişaf ettirilecek ve öte yandan gençlik her zorlu işin başarılmasında tek unsur olarak sıkı disiplinin tesiri altında çalıştırılacaktır.

Türkiye’de spor teşkilatı bu esaslara göre düzenlenecek ve yürütülecektir. Gençlik teşkilatının üniversite, mektepler ve enstitüler, halkevleri, toplu işçi kullanan fabrika ve müesseselerle irtibatı ve yukarıdaki gayeler etrafında iş ve yol birlikleri tanzim edilecektir.

Yurdda beden ve inkılâp terbiyesi ile spor işlerinde yeknesaklık göz önünde tutulacaktır.

18 “Sıralı ve saygılı” kelimeleri üzerine Edirne milletvekili Şeref (Aykut), Kâzım Nami (Duru), ve Hıfzı Oğuz (Bekata) arasındaki *Çığır’da* zayıf içerikli bir polemik yaşanmıştır (HIFZI OĞUZ, 1933b; ŞEREF, 1934; KÂZIM NAMİ, 1934; HIFZI OĞUZ, 1934a; EDİP HİLMİ, 1934; HIFZI OĞUZ, 1934b).

Mekteplerde, devlet müesseselerinde ve hususî müesseseler ve fabrikalarda bulunanlar arasında yaşlarına göre herkesin beden terbiyesi ile meşgul olması mecburiyet altına alınacaktır. Spor ve beden terbiyesi ile lüzumu olan saha ve kurumlar meydana getirilecektir. Sahaları teminde hususî idare ve belediyeler bilhassa alâkalandırılacaktır.”

Programın bu hükmü kurultayda tartışmasız kabul edilmiştir (CHP Dördüncü..., 1935: 72-73)¹⁹.

Programı şekillendiren ve tek parti rejiminde son derece etkili olan Recep Peker yaklaşık bir yıl sonra bu görevinden alınmıştır.

Programın yukarıda belirttiğimiz hükmü de uygulanmamıştır. Bunun sebepleri nelerdir? Recep Peker daha önce özellikle İtalya ve Almanya'yı kapsayan ve hayli dedikoduya sebep olan uzun ve masraflı bir inceleme seyahatine çıkmıştır. Daha sonra parti için hazırladığı tüzük ve program tasarısı bu gezinin izlerini taşır. Başbakan İsmet İnönü tarafından onaylanarak Cumhurbaşkanı'na sunulmuş bu taslaklar hakkında dönemin Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak şu bilgileri vermektedir: “Gerek nizamname gerek program o zamanın tek partili totaliter idarelerindeki esaslara göre kaleme alınmıştı; başta azası mahdut fakat kudret ve salahiyeti sınırsız bir heyet tasavvur ediliyordu. Bütün kararları bu âli heyet veriyor. Büyük Millet Meclisi bir şekilden ibaret kalıyordu. İtalya'da ve Almanya'da olduğu gibi üniformalı gençlik teşkilatı kuruluyordu. Bir kelime ile ve tam manası ile

19 Parti programının daha sonraki ayrı basımında dilin daha sadeleştirildiği, bu arada bazı kelimelerin de dışarıda bırakıldığı görülmektedir.

“Türk gençliği, onu temiz bir ahlak, yüksek bir yurd ve devrim aşkı içinde toplayacak ulusal bir örgüte bağlanacaktır. Bütün Türk gençliğine şevk ve sıhhatlerini, nefse ve ulusa inanlarını besleyecek beden eğitimi verilecek ve gençlik, devrimi ve bütün erginlik şartları ile yurdu korumayı üstün ödev taniyan ve onları bu ödev uğrunda bütün varlıklarını vermeye hazır tutan bir düşünüşle yetiştirilecektir.

Bu ana eğitimin tam sonuç vermesi için Türk gençliğinin bir yandan düşünme, karar verme ve girişim alma gibi yüksek başarı kuvvetlerini geliştirilecek ve öte yandan gençlik onu her zorlu işin başarılmasında tek unsur olan sıkı disiplin etkisi altında çalıştırılacaktır [Aynen alınmıştır. A.D.].

Türkiye’de spor örgütü bu esaslara göre düzenlenecek ve yürütülecektir. Yapılacak gençlik örgütünün üniversite, okullar ve enstitüler, halkevleri, toplu işçi kullanan fabrika ve kurumlarla yukarıdaki gayelere göre iş ve yönet birlikleri düzenlenecektir.

Yurtta beden ve devrim eğitimi ile spor işlerinde biteviyelik göz önünde tutulacaktır.

Okullarda, devlet kurumlarında ve özel kurum ve fabrikalarda bulunanların, yaşlarına göre beden eğitimi ile uğraşmak yükümü altına alınacaktır. Spor ve beden eğitimi için lüzumu olan alan ve kurumlar meydana getirilecektir. Spor alanları için özel yönetgeler ve şartlıklar ilgilendirilecektir (CHP Programı, 1935: 19-20).”

faşizm...” Aynı tanık Atatürk’ün bu tasarımı inceledikten sonra “İsmet Paşa Recep’in marifeti olan o saçmaları okumadan imza etmiş olmalı.” diyerek Recep Peker’in girişimini engellediğini yazmaktadır (SOYAK, 1973: 57-59)²⁰.

Yukarıda açıkladığım maddenin parti programından bir alıntı olduğunu ve parti tüzüğünde gençlik teşkilatıyla ilgili bir hüküm yer almadığını göz önüne alarak gelişmelerin şu şekilde olduğunu varsayıyorum:

Tüzük ve program taslağı Atatürk tarafından reddedilince Recep Peker ikisini de yeniden kaleme aldı. Burada tüzüğe konuyla ilgili yeni bir madde koymadı. Programa ise ellinci maddeyle, siyasal bir hedef olarak teşkilat projesi girdi. Ancak daha önce düşündüklerini yeterince yansıtamadı. Yukarıda alıntı yaptığım radyo ve Kurultay konuşmasının gençlikle ilgili bölümü kendisine yöneltilen suçlamalara cevap verir niteliktedir. Programda yer alan hükmün içcriğinin oluşmasında, açıkladığım arka plan etkili olmuştur. Burada bir taraftan bireysel değerler üzerinde durulmuş, üniforma gibi militer bir unsura yer verilmemiş, diğer taraftan ise sıkı disiplin vurgusunun yapılmasından kaçınılmamıştır.

SONUÇ

On dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyıla uzanan zaman dilimi ulus-devlet çağıydı. Dünyanın son büyük imparatorlukları Rusya, Almanya Avusturya-Macaristan, Osmanlı İmparatorluğu yirminci yüzyılın başlarında parçalanıp dağılmıştı. Bu dönemde Avrupa’nın siyasal haritası yeniden çizildi. İmparatorlukların içlerinden yeni milli devletler çıktı. Ulus-devletlerin yeni bir siyasal yapı olarak sınırları içinde kök salabilmelerinin en önemli yöntemi vatandaşlarını eğitim, sinema, tiyatro, halk eğitim kurumları yoluyla siyasal sistemle bütünleştirmektir. Bunun her zaman için demokratik bir içerikle gerçekleştirildiğini söylemek zor. Dönemin kendi şartları içinde Kıta Avrupası’ndan Rusya’ya uzanan bir yelpazede yeni rejimler cazibe merkezleriydi. Moskova, Roma, Berlin çarpıcı değişikliklerin yaşandığı, yayılmacı politikalar güden başkentlerdi.

20 Üniformanın Prusya geleneğinden kaynaklanan ve Führer’in intiharına kadar süren önemi ve değeri konusundaki şu tespitler dikkat çekicidir: “Üniforma Almanya’da saygı telkin eden bir “değer”den çok tapılan bir “mit” olmuştur. “Üniforma” hiyerarşidir, kayıtsız şartsız itaattir. “Üniforma” ferdin bütün içinde bir parça haline getirilişini temsil eder, ferdin “hak”ları değil itaat mecburiyeti önemlidir. Hülasa üniforma bir “okyanus duygusu”nun işaretidir. Vatan savunması vazifesinin zaruri şartı olan bu esasları, herkese yaydığımızda ülkeyi kışla yapmış olursunuz” (AKYOL, 1991: 332-333).

Falih Rıfki bu ülkelere olan ilgiyi şöyle açıklamıştı: “Biz ne komünistiz; ne faşistiz. Kemalistiz. Bizim Rusya’da ve İtalya’da sevdiğimiz şey, bizim işimize yarayacak ihtilalci terbiye ve inkişaf metodlarıdır” (ATAY, 1931 ? : 45). Cumhuriyetin ilk siyasal seçkinleri, zihinlerindeki vatandaşı yaratabilmek için çaba sarf etmişler ve çeşitli modelleri uygulamaya sokmuşlardı. Bu yeni siyaset projesiyle “bir toplumsal siyasal örgütleniş biçiminin, bir toplumsal ilişkiler bütünüünün oluşturulması” bu amaçla “onu yaşatacağı [düşünülen] temel ilişki ve rollerin, bütün içinde yaşayanlarca bilinmesi, ona katılacak kuşaklara aktarılması öğretilmesi ve onlarca öğrenilmesi” amaçlamıştır (KAYA, 1985: 25). Bu yolda da okulların yanında çeşitli kurumlar kurmuşlardır. Halkevleri (1932), Köy Enstitüleri (1940) gibi²¹.

Makalenin konusunu oluşturan “gençlik teşkilatı tasarısı” siyasal sisteme ilişkin değer, inanç, tutum ve davranışları yaygınlaştırmak ve benimsetmek isteyen” yeni rejimin siyasal aktörlerinden önde gelenlerin, “okul” kurumu yanında düşündükleri; genç nesilleri yeni bir topluluk bağıyla ilişkilendirmek üzere gündeme getirdikleri bir konudur. Gerçekleşmesi halinde fert hayatının daha geniş bir kısmı “grup bağlarının” içine sokulacak, kamusal hayat-özel hayat ayrımı adeta ortadan kalkacak, okul dışı zamana el konulacak, onu da “yönetme hakkı” elde edilecektir²². Bu teşkilat kurulabilmiş olsaydı “tek parti sistemlerindeki nispeten yüksek siyasal kurumlaşma” düzeyi (HUNTINGTON, 1993: 106), Türkiye örneğinde, daha güçlü bir şekilde teyit edilecekti.

İçerik olarak demokratik olmadığı açık olan bu tasarıların hangisinin otoriter hangisinin totaliter belirtirler taşıdığı tartışılabilir. Kuramsal açıdan totaliter sistem ve otoriter sistem kavramlarını ayırtırmak güçtür (KÖKER, 1990: 29). Buna rağmen Çekoslovakya’daki Sokol teşkilatıyla faşist İtalyan gençlik örgütleri arasında totalitarizme yakınlık açısından bir farklılık olduğu en azından tarihi tecrübe açısından bilinmektedir.

Teklifleri getirenlerin teşkilatın bütün gençliği kapsayıcılığı konusunda, hemfikir olduğu görülmektedir. Ancak disipline yaptıkları vurgu açısından arada farklılıklar vardır. Daha radikal düşünenler üniformalı bir gençlik hayal etmektedir.

Siyasal düzen açısından ele alındığında tek parti yönetiminin, genel olarak otoriter niteliği ağır basmıştır (AKŞİN, 1992: 246). Bu otoriterliğin totaliterliğe dönüşmemesinde; incelediğimiz örnek olay çerçevesinde

21 Bu konuda bir teklif çocuk kulüpleri ya da çocuk evleri kurulmasıdır (HİLMİ A. MALİK, 1928: 24-25; HİLMİ A. MALİK, 1933b: 9).

22 Grup bağları, yönetme hakkı terimleri için (bkz. DUVERGER, 1993: 35).

Atatürk'ün engellemesi etkili olmuş ve kendisi özellikle totaliter izler taşıyan Recep Peker'in tasarısının gerçekleşmesini önlemiştir.

Kaynakça

Kitaplar

- AĞAOĞLU, Samet (ty), *Babamın Arkadaşları* (İstanbul: Nebioğlu Yayınevi).
- AKŞİN, Sina (1987), *Jön Türkler ve İttihat Terakki* (İstanbul: Remzi Kitapevi).
- AKYOL, Taha (1991), *Politikada Şiddet* (İstanbul: Mesafe Yayınevi).
- ANDERSON, Benedict (1995), *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması* (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev.: İskender Savaşır).
- Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar* (1983), (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları) (Der.: Gürbüz Tüfekçi).
- (ATAY), Falih Rıfki (1931 ?), *Faşist Roma, Kemalist Tiran ve Kaybolmuş Makedonya* (yy: Hâkimiyet- Millîye Matbaası).
- AYDEMİR, Şevket Süreyya (1968), *İnkılâp ve Kadro* (Ankara: Bilgi Yayınevi).
- BEHAR, Büşra Ersanlı (1993), *İktidar ve Tarih* (İstanbul: Afa Yayınları).
- CANGIZBAY, Kadir (1985), *Gurvitç Sosyolojisi- Özgürlüğün Bilimi* (Ankara: Değişim Yayınları).
- Cumhuriyet Halk Partisi 4. Büyük Kurultay Görüşmeler Tutulgası, 2-16 Mayıs 1935* (Ankara: Ulus Basımevi).
- Cumhuriyet Halk Partisi Programı* (1935) (Ankara: Ulus Basımevi).
- ÇEÇEN, Anıl (1990), *Halkevleri* (Ankara: Gündoğan Yayınları).
- DUVERGER, Maurice (1993), *Siyasal Partiler* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 4. baskı) (Çev.: E. Özbudun).
- DUVERGER, Maurice (ty), *Siyaset Sosyolojisi* (İstanbul: Varlık Yayınları) (Çev.: Ş Tekeli).
- ERİŞÇİ, Lütfü (1937), *Türkiye'de Gençlik Meselesi* (İstanbul: Korgunal Basımevi).
- ESLER, Anthony (1971), *Bombs, Beards, Barricades* (New York: Stein and Day).
- FRIEDRICH, Carl/BREZINSKI, Zbigniew (1964), *Totaliter Diktatörlük ve Otokrasi* (Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları) (Çev.: Oğuz Onaran).
- HAYES, Carlton J. H. (1995), *Milliyetçilik Bir Din* (İstanbul: İz Yayıncılık) (Çev.: Murat Çiftkaya).
- HİLMİ, A. Malik (1933a), *İnkılâp Yolunda* (Ankara: Kitap Yazarlar Kooperatifi Neşriyatı).
- HIRSCH, Ernest E. (2002), *Anılarım Kayzer Dönemi-Weimar Cumhuriyeti Atatürk Ülkesi* (Ankara: TÜBİTAK Yayınları, 7. Basım).
- HOBBSBAW, Eric (1999), *İmparatorluk Çağı* (Ankara: Dost Yayınları) (Çev.: Vedat Aslan).
- HUNTINGTON, Samuel P. (1993), *Üçüncü Dalga -Yirminci Yüzyıl Sonunda Demokratlaşma* (Ankara: Türk Demokrasi Vakfı) (Çev.: E. Özbudun).
- KAPLAN, İsmail (1999), *Türkiye'de Millî Eğitim İdeolojisi* (İstanbul: İletişim Yayınları).
- KAYA, Raşit (1985), *Kitle İletişim Sistemleri* (Ankara: Teori Yayınları).
- KOÇAK, Cemil (1991), *Türk Atman İlişkileri (1923-1938)* (Ankara: TTK Yayınları).
- KÖKER, Levent (1990), *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi* (İstanbul: İletişim Yayınları).
- LINZ, Juan (1984), *Totaliter ve Otoriter Rejimler* (Ankara: Siyasal İlimler Türk Derneği Yayınları) (Çev.: Ergun Özbudun).
- ÖĞÜN, Süleyman Seyfi (1995), *Modernleşme, Milliyetçilik ve Türkiye* (İstanbul: Bağlam Yayınevi).
- SARINAY, Yusuf (1994), *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931* (İstanbul: Ötüken Yayınları).
- SİNANOĞLU, Nüşet Haşim (1933), *Faşizm ve Onun Devlet Sistemi* (İstanbul: Muallim A. Halit Kitabevi).

- SOYAK, Hasan Rıza (1973), *Atatürk'ten Hatıralar* (İstanbul: Yapı Kredi Bankası).
(TANRIÖVER), Hamdullah Suphi (1931), *Dağyolu* (Ankara: Türk Ocakları İlim ve Sanat Heyeti).
(TANRIÖVER), Hamdullah Suphi (1971), *Seçmeler* (İstanbul: Devlet Kitapları) (Haz.: N. Sepetçioğlu).
TUNAYA, Tarık Zafer (1988), *Türkiye'de Siyasal Partiler, İkinci Meşrutiyet Dönemi, C. 1* (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 2. baskı).
TUNÇAY, Mete (1989), *T.C.'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)* (İstanbul: Cem Yayınevi, 2. baskı).
Türk Ocakları Merkez Binasının Açılışında Hamdullah Suphi Bey'in Söylediği Nutuk (1930) (Türk Ocağı Matbaası).
ÜLKEN, Hilmi Ziya (1966), *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi C. 2* (İstanbul: Selçuk Yayınevi).
ÜSTEL, Füsun (1997), *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)* (İstanbul: İletişim Yayınları).

Makale ve Yazılar

- AKŞİN, Sina (1992), "Atatürk Döneminde Demokrasi," *AÜ SBF Dergisi, Prof.Dr. Gündüz Ökçün'e Armağan*, (Cilt: 47, Sayı: 1-2): 245-252.
AKŞİN, Sina (1994), "Faşizm Üzerine Gözlemler," *İki Dünya Savaşı Arasında Avrupa ve Balkanlar-İdeoloji ve Uluslararası Politika* (İstanbul: Aybay Araştırmalar Vakfı): 15-24.
(AYDEMİR), Şevket Süreyya (1932), "Genç Nesil Meselesi," *Kadro*, Sayı: 4: 5-7.
(BAŞMAN), Avni (1926), "Gençlik Teşkilatı," *Hayat* (Cilt: 1, No: 1, 1-2 K.evvel 1926): 16-17, *Atatürk Devri Fikir Hayatı*, Cilt: 2 (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1986) (Haz.: M. Kaplan vd.): 621-624.
EDİP HİLMİ (1934), "Bir Cevap," *Çığır*, Sayı: 10:194.
HASAN CEMİL (1932), *Gençlik Nasıl Yetiştirilmelidir?* (İstanbul).
HIFZI OĞUZ (1933a), "Gençlik," *Çığır*, Sayı:1: 3-6.
HIFZI OĞUZ (1933b), "Disiplin Meselesi," *Çığır*, Sayı: 8: 154.
HIFZI OĞUZ (1934a), "Disiplin Suni Bir Zor Olmamalıdır," *Çığır*, Sayı: 10:195-197.
HIFZI OĞUZ (1934b), "Disiplinli Gençlik Meselesi," *Çığır*, Sayı: 14: 269-270.
HİLMİ A. Malik (1928), "Çocuk Kulüpleri," *Türk Yurdu* (Cilt: 22-2, No: .204-10, Teşrin-i evvel 1928): 24-25, *Atatürk Devri Fikir Hayatı*, Cilt: 2 (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1986) (Haz.: M. Kaplan vd): 654-656.
HİLMİ A. Malik (1933b), "İnkılâp ve Terbiye," *Çığır*, Sayı:6: 9.
JAFFRELOT, Christophe (1998), "Bazı Ulus Teorileri," *Uluslar ve Ulusçuluk* (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev.: Siren İdemen): 54-65.
Kadro (1933), "Kadro," Sayı:17: 3-4.
KÂZİM NAMİ (1934), "Disiplinli Gençlik," *Çığır*, Sayı: 9: 172-173.
OSTERUD, Oyvind (1984), "Ulusçuluk ve Göreceli Geri Kalmışlık-Ulus Oluşturma Modelleri ve Kemalist Çağdaşlık," *Türkiye İş Bankası Uluslararası Atatürk Sempozyumu Bildiriler ve Tartışmalar* (Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları): 221-240.
SELİM SIRRI (1933), "İtalya'da Halk ve Gençlik Teşkilatı," *Ülkü*, Sayı: 3 (Nisan 1933): 241-243.
ŞEREF (1934), "Sıra ve Saygı," *Çığır*, Sayı: 9: 172-173.
TOPRAK, Zafer (ty), "II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri," *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 2 (İstanbul: İletişim Yayınevi): 531-536
YETKİN, Sabri (1997), "İttihat ve Terakki'nin Paramiliter Gençlik Örgütleri: Osmanlı Genç Dernekleri ve Bunların Yayın Organlarındaki Milliyetçi Söylemler," *Tarih ve Milliyetçilik-Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi I. Ulusal Tarih Kongresi*: 420-428.

"Yugoslavya'da İslav Sokol Kongresi," (1930), *Türk Yurdu*, (Cilt 5/24, No:32/226, Ağustos): 43-44.
ZEKİ MESUT (1930), "Gençlik Teşkilatı," *Milliyet*, 13 Temmuz 1930, *Türkiye Nasıl Laikleştirildi?* (İstanbul: Çıdam Yayınları, 1991) (Haz.: Hüseyin Durukan): 444-445.

Tez

DEMİRCİ, H. Aliyar (1995), *Çığır Dergisi ve Hıfzı Oğuz Bekata* (AÜ Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı (Siyaset Bilimi), basılmamış yüksek lisans tezi).

Gazeteler

Hâkimiyet-i Milliye, 20 Mart 1931.

Kayyo Joseph, Alman Gençliği-Fransız Gençliği, *Depes de Tulus* gazetesinden, *Ulus*, 11.2.1936.

Ansiklopediler

Büyük Larousse (Milliyet Yayınları)

"Sokols", *Encyclopaedia Britannica* (1994-1998) CD-ROM-II.

"Komsomol", *Encyclopaedia Britannica* (1994-1998) CD-ROM-II.

Mülakat

Hıfzı Oğuz Bekata'yla 15 Mart 1995 mülakatı.